

Szincsák János

A hencidai Csere-erdő

Ha Berettyóújfalu felől közelítjük meg Hencidát, a város elhagyása után mindjárt szembeűnik a táj változatossága. Régi, elhagyott, jobbára kiszáritott folyómedrekkel, erekkel szabdalt, hullámos vidéket hagyunk magunk után. A táj karakterét kiemelik a kisebb-nagyobb facsoportok, rövidebb-hosszabb fasorok.

Gáborjánt érintve, a műútról jól látható a síkvidékből kiemelkedő Csere-erdő, ahogy körbefogják a hatalmas nagyüzemi táblák: a ringó búzatenger, a haragoszöld cukorrépa, kukorica, lucerna.

A környék egyetlen ligeterdője terül itt el. Az erdő földrajzi elhelyezkedése: Hajdú-Bihar megyében, Hencida és Gáborján között, a Berettyó folyó mindkét partján, sík vidéken terül el. Mint a természetes alföldi erdőtársulás megmaradt képviselője, jellegzetes sziki tölgyes-akácos.

A hencidai Csere-erdő növényföldrajzi jellemzése: a Magyar vagy pannóniai flóratartományban (Pannonicum), az alföldi (Eupannonicum) flóravidékbe, a Crisicum (Tiszántúl vagy Körös vidék) flórajárásába tartozik.

A környék ősi flórajának maradványaként díszlik, eredeti környezetben a *Quercus robur* (mocsári vagy kocsányos tölgy).

Talaja: az erdő területe alluviális (holocén) képződmény, amelyet a Berettyó teljesen megváltoztatott (erózió). A mæder maradványa a községek határában jól látható.

A talaja hasonlóságot mutat a hortobágyi szikesekkel: szerkezettel bíró (szolonyec) talaj. Kialakulása: az alföldi lápok lecsapolásának, kiszáradásának eredménye, amely kötött szerkezetű, nehezen veszi be a vizet, hamar kiszárad.

Máthé Imre már 1939-ben kimutatta — két talajszelvény-vizsgálat alapján, melyet *Querctum roboris* (árnyas tölgyes)-ből és *Festucetum pseudovinae* (erdei szikes)-ből vett — hogy a pH-érték,

*Querctum roboris*nál

- A szintben 0—10 cm: fokozatosan emelkedik,
10—20 cm: fokozatosan csökken,
B szintben 20—30 cm: fokozatosan emelkedik,
30—40 cm: fokozatosan csökken.

*Festucetum pseudoviaen*nál

- A szintben 0—10 cm: fokozatosan emelkedik,
10—20 cm: fokozatosan emelkedik,
B szintben 20—30 cm: fokozatosan csökken.

Megállapítható, hogy ekkor az erdő talajainak A—B szintjében a szikesedés még nem volt nagy mértékű. A talaj savanyú jelleget mutatott. Ugyanakkor az erdei szikes tisztáson

a talaj felső szintje május—július hónapban csekély savanyúságot mutatott. Az alatta lévő réteg lúgos. Az erdő déli részébe beékelte szántóföldön, valamint az erdő északnyugati szélén 20 cm mélységben mért talaj az alábbi pH-értéket mutatta:

1977. év őszi vizsgálata: 6,8
 1978. év tavaszi vizsgálata: 5,6
 1980. év tavaszi vizsgálata: 5,6

Tehát gyenge savasság jellemzi e területet.

Éghajlata, vízrajza: makroklimája megegyezik a Tiszántúl általános éghajlatával. Ezt különlegesen befolyásoló tényező nincs. Erdélyi szigetehegység hatása érvényesül, túlnyomórészt meleg. A csapadék havi középértékei 1901—1950 között mérve Berettyóújfaluban, az alábbi mm-t adta:

I.	II.	III.	IV.	V.	VI.	VII.	VIII.	IX.	X.	XI.	XII.	ÉV
30	30	33	43	53	71	51	53	42	52	48	41	551

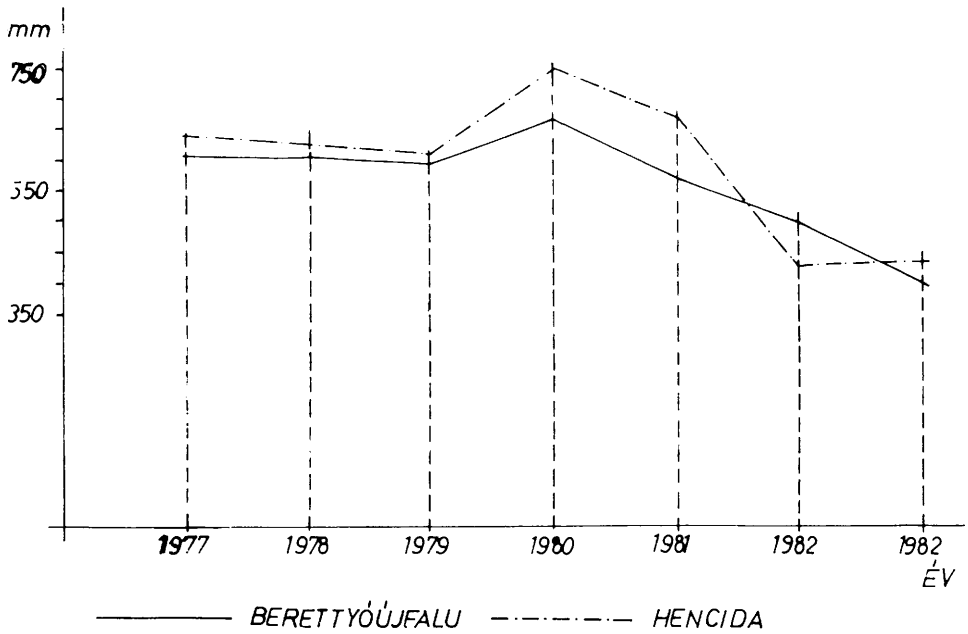
Megközelítően ez vonatkozik a vizsgált erdőre is, mivel a Berettyóújfalú—Hencida távolság 14 km. A Központi Meteorológiai Szolgálat berettyóújfalui állomásán, valamint a hencidai Új Élet Mezőgazdasági Termelőszövetkezetben mért csapadék mennyisége az utóbbi hét évben:

	Berettyóújfalú	Hencida
1977.	607,5 mm	641,1 mm
1978.	603,2 mm	622,6 mm
1979.	593,2 mm	607,0 mm
1980.	666,0 mm	749,8 mm
1981.	563,0 mm	567,9 mm
1982.	483,9 mm	418,5 mm
1983.	398,5 mm	420,8 mm
Átlag:	559,3 mm	575,3 mm

Az évszázad első felének berettyóújfalui átlagához (551,0 mm) viszonyítva az utóbbi hét év hencidai átlagát (575,3 mm), némi emelkedés tapasztalható (24,3 mm). Jelentős ingadozás figyelhető meg 1980. és 1982. éveket figyelembe véve: Hencidán a különbség 331,3 mm. Az utóbbi három év száraz volt, aszály is kialakult bizonyos fokig.

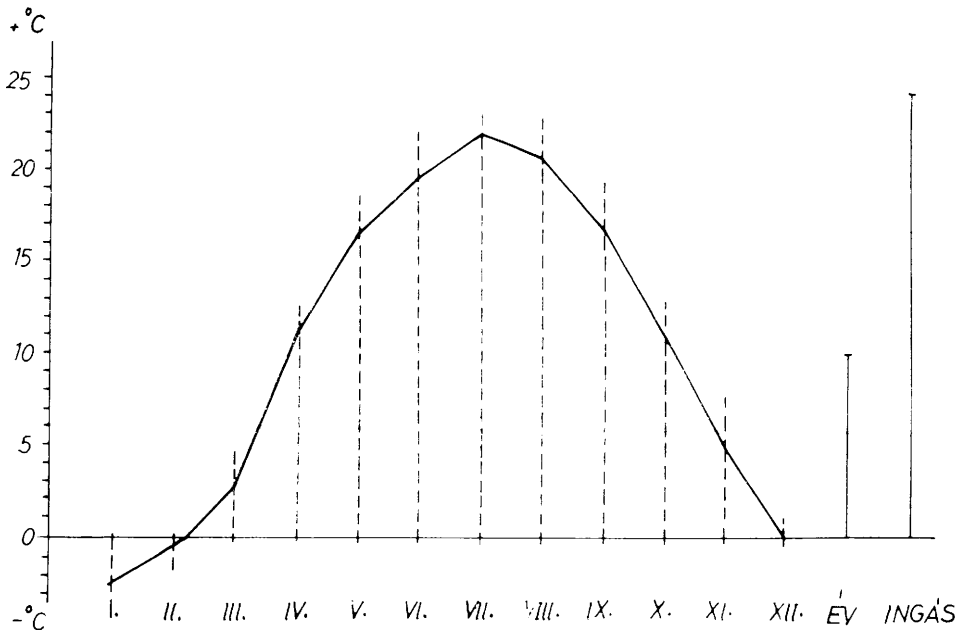
Legkisebb és legmagasabb csapadékmennyiség

legkisebb		legmagasabb	
1977-ben: október	5,5 mm	augusztus	108,1 mm
1978-ban: október	10,2 mm	július	126,6 mm
1979-ben: október	1,0 mm	június	142,6 mm
1980-ban: február	15,0 mm	július	174,4 mm
1981-ben: április	8,0 mm	december	114,4 mm
1982-ben: február	5,3 mm	június	85,5 mm
1983-ban: december	11,9 mm	június	145,5 mm

A csapadék elosztása is változatos képet mutat. Csapadékszegény hónapok a január, február, március, október. Csapadékban gazdag hónapok a május, június, július, augusztus; különösen, ha a nyári ciklonok kialakulnak. Ilyenkor az erdei szikes tisztások mélyedéseiben, zombékosokban feltöltődik a víz. Olykor egész évben is biztosítódik az alacsonyab rendű vízben élő állatok (rovarok, kételtűek, hüllők stb.) életfeltétele.

Berettyóújfaluban 1901—1950 között a hőmérséklet havi középértéke °C-ban az alábbi képet mutatja:

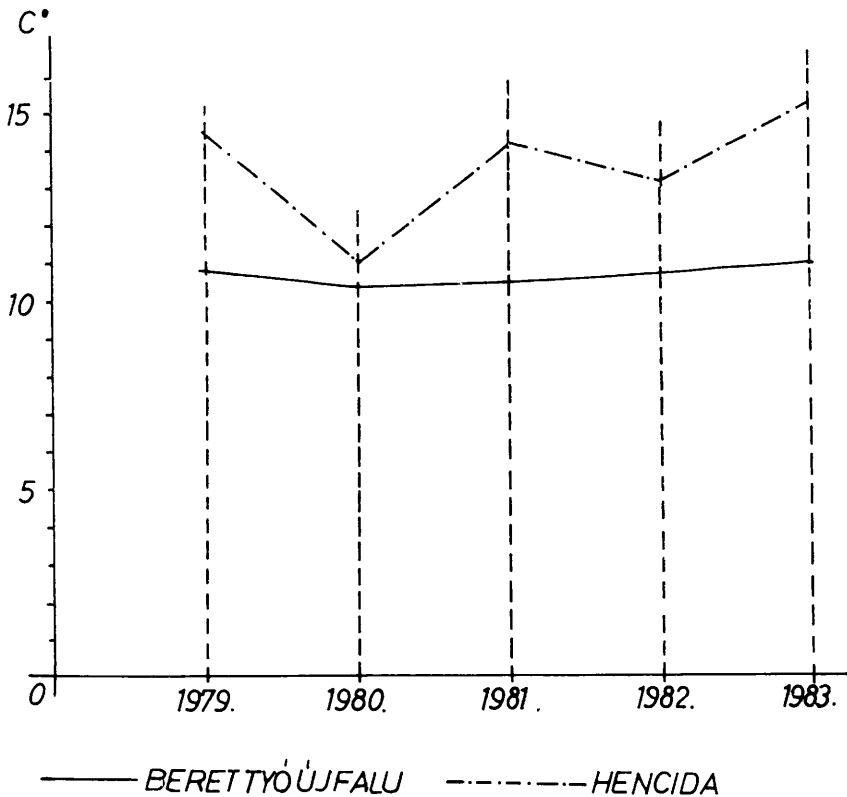

I.	II.	III.	IV.	V.	VI.	VII.	VIII.	IX.	X.	XI.	XII.	ÉV	INGÁS
-2,5	-0,5	2,5	10,9	16,4	19,5	21,6	20,7	16,7	10,8	4,7	0,1	10,3	24,1

E körül lehetnek az erdő havi középértékei is, tekintettel a közelségre.

1979—83. években mért havi középhőmérséklet °C-ban:

	Berettyóújfalu	Hencida
1979.	10,7	14,3
1980.	10,3	11,0
1981.	10,4	14,1
1982.	10,5	13,1
1983.	11,0	15,2

A két adatsor közül feltűnően magasabb a hencidai. Míg a berettyóújfalui mérés a Meteorológiai Szolgálat által előírt időben történik, addig a hencidai adatokban éjszakai mérés nincs. Így érthető a magasabb átlag. Mindenesetre azonos vagy megközelítő lehet itt is a középhőmérséklet. Évi középhőmérséklet az erdőben és környékén: 10,0—11,0 °C. Átlagos legmagasabb hőmérséklet: 35,5—36 °C. Átlagos legalacsonyabb hőmérséklet: 18 °C.

Hidegebb hónapok: január, február. Melegebb hónapok: június, augusztus.

A napsütéses órák száma évente 1950—2100 között van. Napsütéses nap legtöbb júliusban van (maximum), legkevesebb decemberben (minimum). Országos adatokat vizsgálva megállapítható, hogy a téli hónapokban Biharnak ez a része az ország legnapfénysegebb területe.

Felhőzetét tekintve az Alföld borultabb területéhez tartozik. Augusztusban kevésbé felhős az ég (minimum), októberben többnyire felhős (maximum). Az égbolt éves átlagban 55—60%-ban borult. Derült napok évi száma 100—120 nap. Ködös napok évi száma 40—60.

Uralkodó szélirány: ÉK—DNY, K—NY. Szél erősség 0,0—2,5 között van, 65—70%-ban. Szélcsend 20—25%-ban fordul elő. Vihar ritka.

A hótakaró átlagos vastagsága 10 cm körül van. Hótakarós napok átlagosan 28—30 nap. Hazánk hóban legszegényebb területei közé tartozik. A tél nem túl kemény.

Időszakos vízfolyás a Róka-oldalon van, ahonnan a víz, kanálison át, a Berettyóba folyik. A Berettyó átszeli az erdőt, a reá jellemző tavaszi magas és a nyári alacsony vízjárásával. Az erdő éghajlata kontinentális. Meleg, száraz, mérsékelt forró nyári körzetbe esik.

Jellegzetesebb növényei

Máthé Imre leírása és tapasztalatom alapján az alábbi fontosabb növényeket találjuk: A Berettyó partján keskeny sávban, a gátak között, a rét található. A jobb parton rét és akácérdő díszlik. A folyó mindkét partján és az erdőben levágott morotvákban időszakosan — más részében állandóan — áll a víz. Így a növényzet is ehhez igazodik. A part mellől eltűnt *Phragmites vulgaris* (nád) itt maradt meg nyomokban, az ugyancsak gátak közül kivágott *Populus alba* (fehér nyár) akáccal tarkítva. A part mentén, a régi, kivágott fűzfák helyén fiatal *Salix viminalis* (kosárkötő fűz) hajtásai találhatók. Fák nélkül a folyó közvetlen partja szegényes képet mutat. A gátoldal jellegzetes növénye a *Rumex acetosa* (mezei sóska), *Daucus carota* (murok).

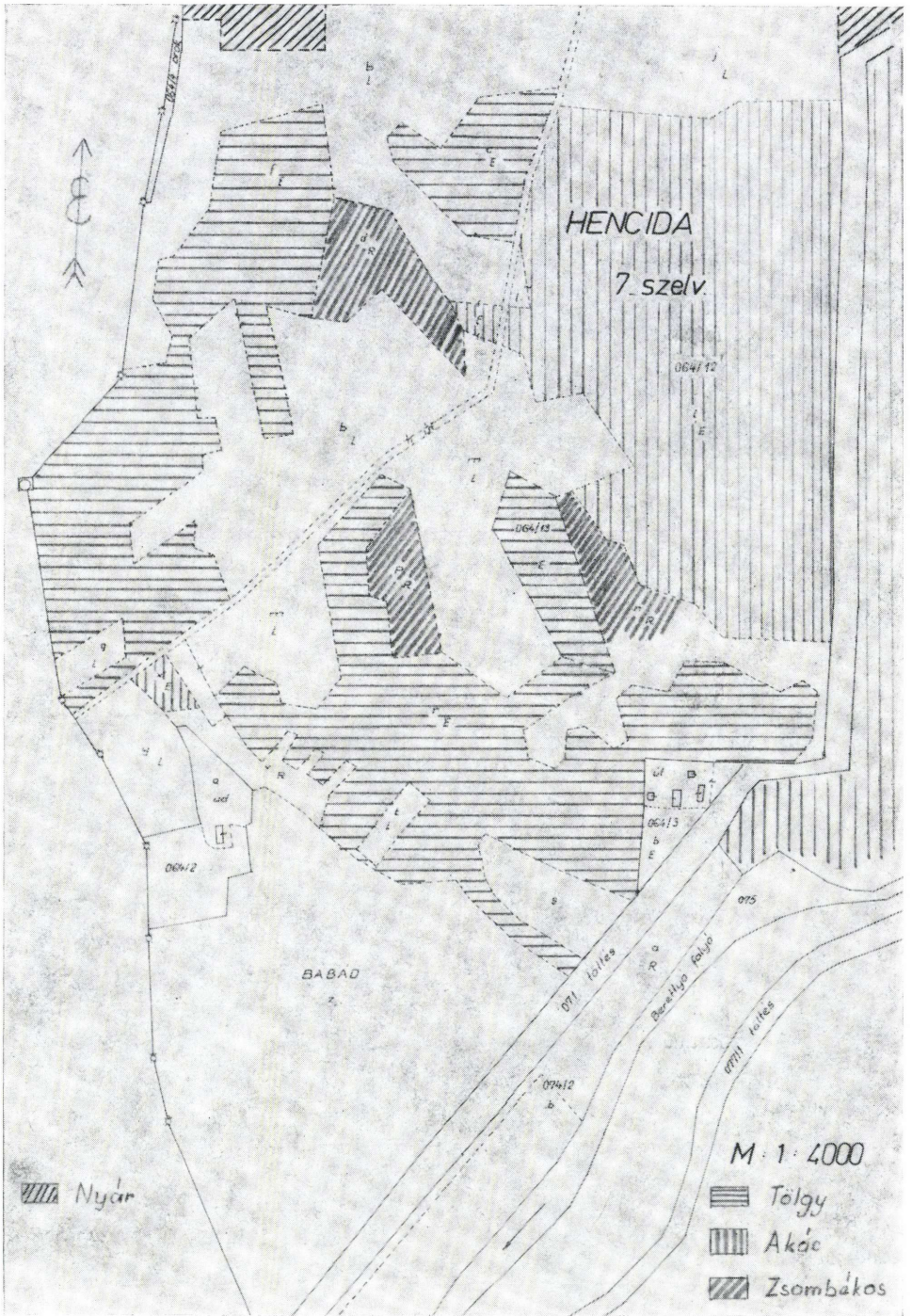
Az erdőben az alábbi szinteket találjuk meg:

Mohaszint: néhány mohafaj szépen díszlik az erdőben. Különösen szép állomány található a *Quercus robur*-on (kocsányos v. mocsári tölgy), a föld felett kb. fél méter magasságig bevonva a törzs északi oldalát.

Gyepszint: kora tavasztól sűrű zöld gyepek uralkodnak késő őszig. Különösen esősebb nyár esetén. Jellegzetes növényei közül néhány: a gombákból a *Marasmius oreades* (mezei szegfűgomba), *Macrolepiota procera* (nagy özlábgomba). Három helyen kisebb magas sásgyep alakult ki a mocsárréteken: a *Carex elata* (zsombéksás) és a *Carex vulpina* (rókasás) szép kis zsombékosokat alkotnak, társulva a fűszerű, laposlevelű *Luzula* (perjeszittyó) és a *Juncaceae effusus* (békaszittyó) -szal, valamint az *Alopecurus pratensis* (réti ecsetpázsit) -szel.

Az erdő elszikesedett tisztásain domináns faj a *Festuca pseudovina* (soványcsekenesz). Tavasszal nagy tömegben virít rajta különböző színárnyalataiban az *Orchis morio* (agárkosbor). Jellegzetes növénye az *Agropyron repens* (közönséges tarackbúza), *Lolium perenne* (angolperje), *Cichorium intybus* (mezei katáng), *Pucinellia distans* (közönséges mézspázsit), *Matricaria chamomilla* (orvosi szikfű), *Dactylis glomerata* (csomós ebír). Az erdőben a *Viola odorata* (illatos ibolya) viszonylag nagy területen díszlik. *Fragaria vesca* (erdei szamóca) is megtalálható.

Cserjeszint: az illatos, halványrózsaszín virágú *Rosa canina* (gyepűrózsa), a fehérvirágú tövises cserje *Crataegus oxyacantha* (cseregalagonya); a kora tavasszal dúsan, fehér virágot

hozó, tövises *Prunus spinosa* (kökény); a zöldes virágú, piros termésű *Euonymus europaeus* (csíkos kecskerágó); sárgásfehér, apró virágú *Sambucus nigra* (fekete bodza); apró, halvány-piros virágú, fehér, csonthéjas, gömb alakú termést érlelő *Symphoricarpos rivularis* (hóbogyó) a jellegzetes növényei.

Lombkoronaszint: Az erdő két uralkodó fája a *Quercus robur* (kocsányos vagy mocsári tölgy), ami nem ültetett, relikvium, és a *Robinia pseudo-acacia* (fehér akác). A mocsári tölgy fehér akáccal keveredve adja az erdő zömét a Berettyó jobb oldalán. A bal parton ültetett mocsáritölgyes és sarj fehér akácos váltakozik. E szintbe vegyül és színezi, árnyaltabbá teszi az erdei képet: a *Pyrus achras* (vadkörte vagy vackor) tövises hajtásaival, gömbölyded terméseivel; a *Malus silvestris* (vadalma). *Acer campestre* (mezei juhar) egyedei; ligeterdőt alkotva. A *Quercus robur* törzsén zuzmó található.

Jellegzetesebb állatok

Az erdő magasabbrendű állatai sinylették meg leginkább az ember jelenlétét, zaklatását. A fajok egy része fokozatosan tűnt el, mivel nyugalma, életterük beszűkült. Ennek ellenére a jelenlegi fauna is gazdag. Néhány képviselője megérdemli a megkülönböztetett figyelmet, az ember védelmét.

Vizek, vízpartok: A Berettyó, a morotvák, a zombékosok jó életteret adnak a vízhez kapcsolódó állatoknak. Megtalálhatók a csigák, a sötétkék-világoszöld szárnyú *Calopteryx splendens* (sávós szitakötő), a barna *Sympetma fusca* (erdei rabló), a zöld *Anax imperator* (óriásszitakötő), a *Bufo bufo* (barna varangy), a *Bufo viridis* (zöld varangy), a *Hyla arborea* (zöld levelibéka), az *Elaphe longissima* (erdei sikló), az *Emys orbicularis* (mocsári teknős).

Gyepszintben: a rézvörösen fénylő *Calosoma synacophanta* (aranyos bábrabló), a fekete-barnás *Cerambyx cerdo* (nagy hörcsincér), a *Bombus terrestris* (földi poszméh), a szürkésbarna *Lacerta agilis* (fürgé gyík), *Erinaceus europaeus roumanicus* (keleti süni) honos.

Madarak közül említést érdemel az *Anas p. platyrhynchos* (tőkés réce), a rendkívül hasznos *Falco t. tinnunculus* (vörös vércse) és a *Falco v. vespertinus* (kék vércse). Néhány pár *Accipiter n. nisus* (karvaly) költ a Róka-oldalon, elhagyott szarkafészkekben. A *Sreptopelia d. decaoto* (balkáni gerle) bűgő hangja, a *Cuculus c. canorus* (kakukk) jellegzetes „kakukk”-ja az erdő madárhangjainak ékei tavasszal. A kis termetű *Athene noctua* (kuvik), az *Upupa epops* (búbosbanka) is lakója az erdőnek. Az erdőszelek gyakori fészkelője a *Corvus c. cornix* (hamvas varjú) és a *Pica p. pica* (szarka). Elszórtan fészkel a *Corvus f. frugilegus* (vetési varjú). A bokrok alját állandóan kutatják költés idején a *Turdus m. merula*- (fekete rigó-) párok.

Az *emlősök* közül említést érdemel az erdőszelel, a Róka-oldalon néha kotorékot ásó *Vulpes vulpes crucigera* (róka), a Berettyó mentén, mederszelelén ássák odújukat az *Ondatra z. zibethicus* (pézsmapocok), valamint az *Arvicola terrestris scherman* (dél-európai kőszapocok, vízipocok). Amióta védett állat, az erdő északi szélétől a gáborjáni hidig lévő Berettyószakaszon kb. 4-5 *Lutra l. lutra*- (vidra-) pár él. Számuk szaporodóban van. Az utóbbi években jelent meg a Csere-erdőben, az erdőt körülvevő mezőkről, a *Capreolus c. capreolus* (öz), valamint a *Phasianus colchicus* (fácán).

Erdőgazdálkodás

A Csere-erdő a hencidai Új Élet Mezőgazdasági Termelőszövetkezet területén fekszik. Területe egyre fogy: 1912-ben 44 kat. holdat, 1921-ben 65 kat. holdat vágtak ki. 1939-ben kb. 60 kat. hold a területe. Az 1960-as évek közepén termelték ki a Berettyó folyó bal oldalán lévő „Kiscsere” részt, ahol szépen fejlett akácos volt, gazdag gyep- és cserjeszinttel, de az akkori morotva és a cserjék miatt nehezen volt járható. Kiváló költő-, búvóhelyül szolgált a magasabb rendű állatoknak is. Ez idő tájt találok Ciconia nigra (fekete gólya)-val és Ardea c. cinerea (szürke gém) -val.

1980-ban az erdő területe, fafajtai:

<i>helyrajzi szám</i>	<i>fajajta</i>	<i>területe</i>
064/12.	A nyár	9259 m ²
	c tölgy	1 h 0286 m ²
	F tölgy	5 h 2673 m ²
	K nyár	3359 m ²
	L akác	10 h 2274 m ²
	R tölgy	6 h 4478 m ²
	X akác	1554 m ²
074/1.	B akác	10 h 9567 m ²
080.	tölgy	3 h 5943 m ²
	akác	10 h 7830 m ²
Összesen:		49 h 7243 m ²

A kivágott akác helyébe Quercus robur és Robinia pseudo-acaciát telepítettek. A jobb partra, az erdő északi részén P. X euramericana (nemes nyár)-t ültettek. A termelőszövetkezet és az erdőgazdaság 1980 nyarán a ritkító vágás után sarjerdőnek állította be a folyó bal partján lévő akácost. Csak nyárfát kívánnak kivágni; a tölgyhöz a jobb parton nem nyúlnak, a bal parton is csak ritkítanak. A meliorációs terv alapján 1981 őszén a Berettyó bal partján, az erdőben lévő morotvát az ívelt résznél mindkét szárban elzárják; egy csatornát építenek, mivel összekötik az elzárásnál a két szarát. Vízzel töltik fel a morotva megmaradt két hosszanti ágát. Így 15 000-20 000 m² vízfelület keletkezik. Az újonnan épített csatorna vezet át a felesleges vizet egyik ágból a másikba, majd innen a Berettyóba jut, megfelelő műtárgy segítségével. Az így kialakított vízfelület jó hatással lesz a mikrofaunára-flórára; a vízi-vízparti növények, állatok élőhelye bővül.

Pusztul az erdő

Az emberi felelőtlenségnek nincs határa. A történelmi sorsfordulók, háborúk, a zavarosban halászkodás; a nemtörődés, a hozzá nem értés, a felelőtlenség szedte és szedi áldozatait a természetben. Növény- és állatfajok tűntek el a föld színéről, a vízből, a földből, a levegőből. Magán- és közpénzből kialakított kertek, parkok, kastélyparkok, erdők, ligetek; a természetes fauna-flóra a szükségéstől jóval nagyobb arányban pusztult el vagy szorult vissza.

Ez a hencidai Csere-erdőre is igaz. Folyamatosan pusztul. A hencidai, gáborjáni határ. egy évszázada még sokkal nagyobb területű erdő fedte. A Csere-erdő is 109 kat. hold területtel csökkent az 1912 és 1921-ben végzett irtások idején. Az 1921-es erdőirtás idején áldozatul esett az összes öreg tölgy. Olyanok, amelyeknek átmérője 70 cm is volt. A mai kor is kiveszi részét e munkából. Élő fákat, bokrokat vágnak, tördelnek rözsegyűjtés címén. Egy-egy bo-

kor, fa környéke lehangoló képet nyújt ilyen pusztítás után. A gyepszintben pedig a legeltetés tesz kárt. A növényzet mellett az állatvilág is sínyli az ember felesleges jelenlétét: a fészkelő-, búvóhelyeket zavarják, kifosztják. A biztonságos táplálékszerzésben háborgatják az élőlényeket. Új faj megtelepedésében is gátló tényező az állatok zavarása. Pedig a hencidai vadgazdaság a Berettyó jobb partján lévő akácosnál fácán-, a bal parton lévő erdő déli szélén özetetőt állít fel télen. Nagyobb nyugalmat érdemelne az erdő. Sajnos, a Berettyó közvetlen partja is elvesztette fűzfáit, bokrait, amik igazi hangulati elemei, ékei, szépségei voltak a folyónak.

Jelentős természeti érték

Az egész környék egyetlen olyan ligeterdője, amely még őrzi az ősi Alföld néhány jellegzetes növényét vagy egyre ritkuló rovar- és madárvilágát. Ma az erdő minden évszakban nagyon szép. Ligetes, vízállta területek változnak zárt erdővel. Szikes tisztások növényzete érintkezik akáccsal, tölgyliget aljnövényzetével. Az erdőt járva napsütötte tisztásokban, zárt erdőben, zombékosban gyönyörködhetünk. A színek sokfélesége, ami csenddel, nyugalommal párosul, ami lenyűgözi az erdőt kedvelő embert. Kedvére állodogálhat, sétálhat a természet e kies, egyre zsugorodó helyén.

Bármely részén jár az ember, mindig más arcát mutatja. Ha kedve van, leülhet a Berettyó partjánál. Sajnos, a kivágott füzeket már csak visszaálmodhatja a szemlélődő.

A Csere-erdő egyetlen lelőhelye az alábbi növényeknek a Tiszántúlon:

1. *Doronicum hungaricum* (Sadl.) (magyar zergevirág)
2. *Gladiolus imbricatus* L. (réti kardvirág)
3. *Melica picta* C. (tarka gyöngyperje)
4. *Melampyrum nemorosum* L. (kéküstökű csormolya)

A Tiszántúlon szórványosan, ritkán előforduló növények közül az alábbiak megtalálhatók:

1. *Ranunculus auricomus* L. (változó boglárka)
2. *Rosa canina* L. (gyepűrózsa)
3. *Sedum maximum* L. (bablevelű varjúháj)
4. *Saxifraga bulbifera* L. (gumós kötőrőfű)
5. *Trifolium ochroleucum* (vajszínű here)
6. *Lotus angustissimus* L. (karcsú kerep)
7. *Vicia narbonensis* L. (fogaslevelű bükköny)
8. *Lathyrus niger* L. (fekete lednek)
9. *Heracleum sphondylium* L. (medvetalp)
10. *Myosotis sparsiflora* (lazavirágú nefelejcs)
11. *Veronica officinalis* L. (orvosi veronika)
12. *Viola* (var. *lutea* Peterm) *tricolor* (háromszínű árvácska)
13. *Turritis glabra* L. (toronyszál)
14. *Viola odorata* L. (illatos ibolya)
15. *Centaurea indurata* J. (borzas imola)
16. *Quercus robur* (kocsányos vagy mocsári tölgy)
17. *Orchis morio* (agárkosbor)
18. *Carex pallescens* L. (sápadt sás)

A *Viola odorata* nagy tömegben virágzik tavasszal, a Gáborjánt Hencidával összekötő gyalogút melletti akácokban. Kellemes illata, a zöld alapból a kék színe odavonzza az erdőt

járó embert. A Berettyó jobb partján lévő tölgyes nem ültetés eredménye. Részben a kivágott elődök sarjajtásai, részben természetes kelés. Rendkívül szép és figyelemre méltó egyik-másik csoportja. Azok, amelyek egy tönkből — 3-4 vagy több fa — sarjadzottak. Tövéknél mohapárnával, törzsükön zuzmóval. Az erdő díszét emelik azok a tölgycsoportok, amelyek zombékosok közepén vagy szélén találhatóak.

Az állatok közül a *Lucanus cervus* (szarvasbogár) érdemel figyelmet. Számuk utóbbi időben egyre fogy, már ritkán lehet találkozni e pompás állattal. Félő, hogy kipusztul az erdőből hamarosan. Szaporodóban van a *Lutra l. lutra* (vidra).

Védjük meg az erdőt;

Az erdő önmagában, ligeterdőként is szép. A környező területeken, nagy távolságra nincs hozzá hasonló. Olyan erdő ez, ahol még megtalálhatók a valamikori ősi erdő maradványai, és azok a fajok, amelyek Bihar e részén csak itt fordulnak elő. Jelentős elem a *Quercus robur*, mivel itt még eredeti élőhelyén él, nem ember által ültetett. A rongálás, tördelés, állatok búvó-, fészkelőhelyei zavarásának megtiltása, a legeltetés kirekesztése nagyban elősegítené a ma még meglévő ritka fajok fennmaradását. Ha védetté válna, növény- és állatvilága megújulna. A valamikori szépségéhez megközelítő állapotot tudna varázsolni jelenlegi tulajdonosa, ha a jó gazda szemével nézné és a jó gazda kezével óvna.

Éppen ezért vált szükségessé, hogy az Országos Környezet- és Természetvédelmi Hivatal természetvédelmi területté nyilvánítsa. Az erdészet és az érintett intézmények szakembereinek iránymutatásával elvégezhető lenne a legszükségesebb munka, ami fennmaradását biztosítaná.

Kívánatos természetvédelmi területté nyilvánítani, mivel jelentős természeti értéket képvisel. A civilizáció ártalmai egyre több területet semmisítenek meg. Reméljük, ez a Csereerdővel nem történik meg.

Szükségszerű és kötelességünk is a természetben található értékeink óvása, védeése. Ha ezt nem tesszük, az elkövetkező századok embere már nem találkozhat a hencidai Csereerdőhöz hasonló, szívet-lelket gyönyörködtető, a csendet, a nyugalmat biztosító szabad természettel.

IRODALOM

- Máthé Imre*: A hencidai „Cserje-erdő” vegetációja. Botanikai Közlemények, 1939.
Soó Rezső—Kárpáti Zoltán: Növényhatározó. Bp., 1968.
Állathatározó. (Szerk.: *Móczár László*. Bp., 1969.)
Csapody István: Védett növényeink. Bp., 1982.
Mödlinger Pál—Kapocsi György: A madarak világa. Bp., 1980.
Galambos Kálmán: Gombagyűjtők kiskatéja. Bp., 1970.
A tiszai Alföld. Bp., 1969.

János Szincsik

DER CSERE-WALD VON HENCIDA

Die geographische Lage des einzigen Auenwaldes dieser Gegend ist folgende: im Bezirk Hajdú-Bihar, zwischen den Orten Hencida und Gáborján, zu beiden Seiten des Flusses Berettyó, in einer Ebene. Als erhaltenegebliebener Vertreter der natürlichen Waldgemeinschaft in der Grossen Ungarischen Tiefebene stellen diesen Wald Eichen und Akazien auf Sodaboden dar.

Pflanzengeographische Charakterisierung: Dieser Wald gehört in den ungarischen oder pannonischen Florabereich (Pannonicum), in das Floragebiet der Grossen Ungarischen Tiefebene (Eupannonicum) und in der Florakreis der Transtheiss- oder Körösgegend (Crisicum).

Der Boden: Das Gebiet des Waldes ist ein alluviales (holozänes) Gebilde, welches von der Berettyó völlig verändert wurde (Erosion). Der Boden weist Ähnlichkeiten mit dem Sodaboden der Hortobágy auf (Solonjez). Bei Untersuchungen des Bodens in den Jahren 1977—1980 wurde ein pH-Wert von 5,6—6,8 nachgewiesen. Das heisst, er ist leicht sauer.

Die Berettyó, deren Wasserstand recht schwankend ist, teilt den Wald in zwei Bereiche. Periodische Wasserläufe können an der sog. Rókaoldal (Fuchsseite) beobachtet werden. Das Klima ist kontinental. Es ist warm und trocken, die Sommer sind gemässigt heiss. Dies ist auch die schneeärmste Gegend von Ungarn.

Die charakteristischsten Pflanzen des Csere-Waldes sind: Gräser, hohes Schilfgras (in Bülden, ung.: zombék), Sträucher und Bäume. Zu beiden Ufern des Flusses gibt es im Wald abgeholzte Moraste, in denen zeitweise und ständig Wasser steht. Die Pflanzenwelt hat sich dem angepasst. Am Ufer gibt es kein *Phragmites vulgaris* (Schilf) mehr, während *Populus alba* (Weiss- oder Silberpappel) stellenweise noch vorhanden ist. *Salix viminalis* (Korbweide), *Rumex acetosa* (Wiesensauerampfer), *Daucus carota* (Möhren) stellen charakteristische Pflanzen des Deichufers dar. Einige Moosarten und Flechten schmücken die Stämme von *Quercus robur* (Mooreiche).

Charakteristisch für die Grasdecke sind unter den Pilzen: *Marasmius oreades* (Nelkenschwindling) und *Macrolophota procera* (Schirmblätterpilz).

Für die Morastwiesen und die Schilf sind *Carex elata* (Riedgras), *Carex vulpina* (Fuchsgras, ung.: rókasás) charakteristisch. Für die sodahaltigen Lichtungen ist *Festuca pseudovina* (Schwingelgras) dominant. In grossen Mengen blühen hier *Orchis morio* (Knabenkraut) und *Viola odorata* (duftendes Veilchen). Unter den Sträuchern sind anzutreffen: *Rosa canina* (Heckenrose), *Crataegus oxycantha* (Hagedorn), *Prunus spinosa* (Schlehdorn) usw.

Unter den Laubbäumen herrschen vor: *Quercus robur* (Mooreiche), *relivikum*, *Robinia pseudo-acacia* (Rubinie). Diese stehen im Schatten von *Pyrus achras* (europäische Wildbirne), *Malus silvestris* (Wildapfel) und *Acer campestre* (Feldahorn).

Charakteristische Tiere sind in den Gewässern und am Ufer: Schnecken, Fische, *Calopteryx splendens* (Libellenart), *Anax imperator* (Riesenlibelle), *Hyla arborea* (Blattfrosch), *Bufo buto* (braune Kröte), *Elaphe longissima* (Waldblindschleiche), *Emys orbicularis* (Morastschildkröte) usw.

Einige charakteristische Tiere der Grasdecke: *Calosoma sycophanta* (Puppenräuber), *Lacerta agilis* (Zauneidechse) und *Erinaceus europaeus roumanicus* (Igel) usw.

Unter den Vögeln sind hier von Bedeutung: *Falco t. tinnunculus* (Turmfalke), *Falco vespertinus* (Rotfussfalke), *Accipiter n. nisus* (Sperber), *Athene kuvik* (Käuzchen), *Upupa e. epops* (Wiedehopf). Erwähnt werden müssen noch: *Vulpes vulpes crucigera* (Fuchs), *Ondatra u. zibethicus* (Bisamratte) und *Capreolus c. capreolus* (Reh). Im Jahre 1912 nahm der Wald eine Fläche von 169 Katastraljoch ein, heute sind es nur noch 87. Dennoch stellt er einen bedeutenden natürlichen Wert dar, wo noch einige charakteristische Pflanzen und Tiere aus der einstigen Ungarischen Tiefebene anzutreffen sind: *Doronicum hungaricum* (saddl. ung. Gemswurz), *Gladiolus imbricatus* L. (Wiesengladiole), *Melica picta* C. (buntes Perlgras), *Melampyrum nemorosum* L. (ung.: Wachtelweisen), *Heracleum sphondylium* L. (Bärenklau), *Viola* (var. *lutea* Peterm) *tricolor* (Stiefmütterchen), *Viola odorata* L. (duftendes Veilchen), *Centaurea inodurata* J. (Flockenblume), *Orchis morio* (Knabenkraut) usw.

Seitdem er unter Schutz steht, vermehrt sich *Lutra l. lutra* (Otter) in der Berettyó wieder. *Lucanus cervus* (Hirschkäfer) ist dagegen sehr selten geworden.